

Öldürülüşünün 30. Yılında Sabahattin Ali Dosyası

Sabahattin Ali'nin öldürülmesine yol açan olaylar 1945'te başlar. Aslında daha önce «İçimizdeki Şeytan» romanıyla ırkçılara hedef almış, Nihal Atsız'ın «İçimizdeki Şeytanlar» broşürüyle çatışma kızıdır. Hasan Ali Yücel'in de etkisiyle Atsız'ı mahkemeye veren Sabahattin Ali bu davadan galip çıkar. Ama özellikle karar duruşması ırkçıların gövde gösterisi biçiminde geçer. Sabahattin Ali Adliye'den gizlice kaçmak zorunda kalır. Aynı gün de sokakta saldırıya uğrar.

1945'ten sonra ise olaylar değişik bir boyutta ve hızla gelişmeye başlayacaktır. Yılın sonuna doğru bakanlık emrine alınan Sabahattin Ali İstanbul'a giderek yeni bir yayın faaliyetine girişmiştir. Günün iktidarına yönelik sert, politik yazılarıyla görürüz onu. Cami Baykurt'un çıkardığı Yeni Dünya'nın yazarları arasındadır. Tan'ın yıkılışı, sol muhalefete gözdağı vermek için iktidarın el altından örgütlediği terör boy gösterir bu sırada. Ama o günlerin sol muhalefetine susturmak mümkün değildir.

25 Ekim 1946'da Marko Paşa çıkar. Sabahattin Ali, Aziz Nesin, Rifat Ilgaz, Mim Uykusuz'dur kurucuları. Bilinen öyküdür, dergi kapatıldıkça yeni bir adla yayını sürdürür. Soruşturmalar, kovuşturmalar, tutuklamalar bir yarar sağlamaz. Ama baskı her gün biraz daha artarak sürer, hükümete neşren hakarettan açılan davalar sonuçlanmaya başlar. 1947'nin sonunda Sabahattin Ali tutuklanır ve üç aylık bir cezayı çekmek üzere Üsküdar Paşakapısı tutukevine kapatılır.

Tutukevinden çıktığında yığındır. Bir daha, bir daha oraya girmek zorundadır. Son kitabı, «Sırça Köşk» Bakanlar Kurulu kararıyla toplatılmıştır. Yayında bulunmak gittikçe imkânsızlaşmaktadır. Gizlenmekte, polisçe aranmaktadır. Kaçmaya karar verir.

Somut koşullarını irdelemediğimiz, yalnızca kimi olayları özetlediğimiz dönemin görünümü budur. Sormak istediğimiz soru ise şu: Sabahattin Ali'nin öldürülmesinin ardında hangi güçler yer almıştır? Kamuoyuna sunulduğu gibi, «milli hislerle» işlenmiş âdi bir cinayet midir bu?

Ne kadar ustaca yazılırsa yazılsın ve ne kadar ustaca sahnelenirse sahnelensin Ali Ertekin'in yargılanması sırasında böyle olmadığı gözlerden kaçırılmamıştır. Gerek katilin, gerek tanıkların ifadeleri çelişkilerle, tutarsızlıklarla doludur (Kemal Sülker, Sabahattin Ali Dosyası). Ali Ertekin'in yolsuzluk nedeniyle ordudan atılmış bir üstçavuş olması bir yana Milli Emniyet'le ve polisle zaman zaman işbirliği yaptığı da ortaya çıkmıştır. Belki gerçek katil Ali Ertekin bile değildir. Bir maşadır yalnızca. Üstelik «yeşil mürekkeple yazılmış bir kartvizit» meselesi vardır ki, olayın çok başka biçimde geliştiği kanısını beslemektedir.

Kendisiyle yaptığım bir konuşmada Rasih Nuri İleri, kaçma planını birlikte tasarladıklarını söyledikten sonra şunları anlattı:

«Suriye hududundan kaçamayınca ve bizim evde yakalanınca hapishanede tanıdığı ve kaçakçılık yaptığı için ordudan tardedildiğini söyleyen Ali Ertekin diye bir gedikli çavuşun, üstçavuşun hapishanedeyken kendisine yardım edeceğini vadettiğini söyledi ve beraber

kaçmamızı teklif etti. O sırada yine Adalet Cimcoz'un kendisine te-min ettiği kamyonla Trakya'ya çıktı ve yaptığımız plana göre, kendisi hududu geçtikten sonra, Bulgaristan'a vardıktan sonra, bir kartvizit üzerine imzasını atacaktı, fakat imzada nokta olmayacaktı. Nokta olmayışından da hududu geçtiğini anlayacaktık. O kartviziti de Ali Ertekin'e verip Ali Ertekin Edirnekapi'da Berber Hasan'a verip parayı alacaktı. Yani kartvizit, bir yönden Ali Ertekin'in ücretini alması için verilmişken öteki yönden bizim hududu geçtiği haberini almamız ve ona göre ikinci parti olarak gitmek isteyenlerin gitmesi ve de bana bırakmış olduğu mektupların yerine iletilmesi anlamını taşıyordu. Yani, o kartvizitin alınması Sabahattin'in selamete hududu geçtiğinin işareti olacaktı.»

Bu kart gelmiştir. Hem de noktasız olarak. Rasih Nuri'nin Vatan'da yayımladığı yazısında (13 - 14 Mart 1978) alışını ayrıntılarıyla anlattığı kartvizit olayını mahkemede Berber Hasan farklı biçimde yanıtlamıştır.

«Ali Ertekin kartı getirmiş, bunun parola olduğunu, iki üniversitenin gelip alacağını söylemiş. Nitekim üniversiteliler gelmişler, ama ilk gelişlerinde değil, ikinci gelişlerinde kartı onlara vermiş. Kırklareli Sorgu yargıçlığının Kararnamesi'nde ise kart hikâyesi anlatıldıktan sonra parantez açılarak Ali Ertekin'in parayı almak için sahte bir kart düzenlediğini itiraf ettiği belirtiliyor. Nitekim mahkemede de sonradan bu kaniya varılmıştır. Olaya basit bir cinayet süsü vermek için böyle bir çözüme gidildiği anlaşılıyor. Oysa öteki sayfalarda Aziz Bilaloğlu ile yapılan konuşmada da görüleceği gibi kartın varlığı bir gerçek.»

Bu kartı sınırı geçtiğine inandığı için veren Sabahattin Ali nasıl ve nerede öldürülmüştür öyleyse?

Nasıl ve nerede öldürüldüğü salt olay olarak önemsiz gerçekte. Ama bu olayın ardındaki güçleri sergileyeceği için de çok önemli. Unutulmasın ki, tıpkı Lorca, tıpkı Jara gibi faşizmin kurbanı olmuştur o da. 5 Şubat 1948'de Zincirli Hürriyet'te yayımlanan «Asıl Büyük Tehlike Bugünkü Ehliyetsiz İktidarın Devamıdır» yazısından, «Kötü idare ettikleri milleti komünizm tehlikesinden kurtarmak için yabancılara ianesini bekleyen kimselerle besleyemediği için orospuluk eden karısının namusunu dostlarının yardımıyla temizlemeyi arzulayan adam arasında haysiyetsizlik bakımından hiç bir fark bulunmadığını bu millet pek iyi anlıyor.» cümlesi çıkartılmasına rağmen öldürüldükten sonra da yargılanan adamdır.

Kim ne biliyorsa anlatmalıdır artık. Bir dönemin üstündeki örtüler kaldırılmalıdır. Sabahattin Ali'nin öldürülmesi ne ilktir, ne de son olmuştur. Faşizmin insan kanıyla semirip güçlendiği gerçeği vurgulanmalıdır, bıkmadan usanmadan. Özellikle günümüzde.

Öteki sayfalarda, Sabahattin Ali olayına, onun öldürülüşünden sonra karışan bir tanıkla, Aziz Bilaloğlu ile yapılan bir konuşmayı okuyacaksınız. Olayı, o günlerin resmî makamlarının görüşlerine uygun olarak yorumlayan bu konuşma, yine de yeni birtakım ipuçları getiriyor, en azından mahkemede sergilenen senaryoyu çürütüyor.

Öldürülüşünün 30. yılında Sabahattin Ali'yi anarken, ölümüne ilişkin dosyayı yeniden gündeme getiriyor, en azından yeni bir dosyanın açılması işini başlatmak istiyoruz: Kan ve ölüm kokan yeni bir dosyanın.